

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Astronomische Drucke, Varia - Cod. Gengenbach 3

Hyginus, Gaius Iulius

[Tübingen], [1531-1535]

"Caput quintum. Terrae imaginem medio sphaerae materialis imponere
docet"

[urn:nbn:de:bsz:31-64828](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-64828)

Et hoc p̄ duos oculos aut clausos q̄ recte tati ut terig
 circuli circa sphaera dicit possit ad diversas polos eleva
 tiones gestabit. n. vices Orizonte recti & obliq̄ q̄ haud in
 digno Orizon appellabitur Quib. absolute p̄forabis meridi
 anu & gestatorem Orizonte in duob. punctis sig **B & D** ita
 ut axis sphaera transire possit & immisso axe p̄ oia foramina
 tra coluroz q̄ etia meridiani & gestatoris iam constructore
 ita ut ex utraq. parte meridianu transeat ita ut oia li
 bere circumvoluere liceat Extrinsecq. etia in parte poli an
 tarchi membrum ligneu circa axem formabis ut sphae
 ra op̄ manu teneri firmig possit. Haec De Meridia
 ni & Orizonte structura adijcere libeat q̄ oes mathema
 tica candidari etia desides tam instrumenti structura
 gaudere possent.

Caput quintu Terra imagine
 medio sphaera mate in
 ponere docet

Tandem ne aliqd̄ in generali hac sphaera mea compositione
 desiderari possit, terrae globulu sphaera infigenda ope p̄m
 dixi hoc mo. Si instrumentu fuerit pariu fac p̄ta p̄ta
 qua p̄ mediu p̄forabis tanto foramine ut axis sphaera
 transire possit qua colore aliq̄ puta viridi, laurino, aut
 nigro effines qua p̄tea axi applices ita ut p̄se in medio
 sphaera axi adhaereat & hoc si p̄se aequotiali subiecta fuerit
 innotescat hic completu erit op̄us tuu. Et si sphaera fuerit
 magis ne q̄ntitate vtilis erit terrae imagine facere maiorem
 ut etia climatu distinctiones suscipere possit veru priusq̄ eis

partitiones aggregandae oportunitate erit generale modum indicare
 quatuor in quibus globo duo puncta rectissime opposita inveniri
 possint. Et ita quod geometria forme absoluitur modum signa-
 tur in ipso globo aut corporis spherico punctum unum ad libitum quod
 vocetur **B** cui directe oppositum praefigatur iubeo, immitto unum pe-
 de circum in punctum **B** ita signatum & reliquum ad placitum
 extendo & describo in superficie globi peripheriam circuli qua
 circum offitio in quatuor partes aequales distribuo & circa
 no invariato pono unum eorum pede in punctum peripheriae quatuor
 & cum iugo describo arcum versus hanc partem versus qua aliud
 punctum puncto oppositum opto indagare. Et hic arcus tangat
 duo puncta peripheriae nec oportet ut ipsam subintraret
 peripheriam ut ea tangat praeterea sisto pede circum in
 aliud peripheriae pingens arcum tangente duo puncta peripheriae
 & hoc pacto primo operatio per omnia puncta & describo quatuor
 arcus, qui sese in quatuor locis intersectant. His quatuor
 intersectionibus immitto unum pede circum & cum reliquo ad li-
 bitum expanso describo iterum quatuor arcus versus eam partem
 versus qua punctum oppositum invenire desidero. Et hi quatuor
 arcus indicabunt mihi quodam manifestum quatuor, in quo medio
 est punctum oppositum quod quaeritur. Quod si ex ipso quadrato ne-
 scire eligeret punctum oppositum unum se pono pede circum in
 intersectionibus huius quatuor & reliquum aliquantulum extendo & descri-
 bo. 4. arcus qui constituunt punctum quatuor eorum medium facillime
 invenio hoc. n. erit punctum oppositum quod vocabo **D** posse ab-
 breviare operationes per applicationem iustae regule circularis ad
 punctum **B** & ad duas intersectiones primorum arcuum descriptorum

Et duos lineas occultas in ea parte ubi punctum oppositum in
iure cupio & iterum per adiutorios eius regulas ad punctum **B**
Cadatibus duas inter primorum aram duos lineas occultas quae
primam occultam intersectas, quae quidem intersectio indicat punctum
e regione positum. Habite huius pambulis terram globi structu-
ra erit in hunc ferme modum. Ex materia firma aut dura fa-
brica globum sphaerum et in eius superficie quicquam aut summa
intra duos puncta e regione distantia (sicuti documentum iam
iam traditum) duos mundi polos representat. Unum aequino-
ctialis **B**, reliquum antarcticum **D** signabis. Deinde
quatuor regulas circulares ex ferro aut alia materia solida ma-
dicam maiorem ipso globo ita quod in eius superficie facile volui pos-
sit quae in 4^{or} aequas partes distribuitur adiecte **trās AB**
CD. **B** inferius polo arctico, **D** vero antarctico. Huius
regulae officio globum ipsum dividet. In duobus igitur punctis **B** **D**
regulae **CD** globi facit foramina minuta, quibusque duo-
bus clavibus globo connectit, ita quod **B** **trās** **regulae** **B** **trās**
globi et **D** **trās** **regulae** **D** **trās** globi connectat. Quibus ordi-
nate firmae regulae in globo adhibentur et in globi superficie ad-
fuerint regulae describere curam ferentia circuli magni, quae dividet glo-
bum in duas partes aequales, transibitque per duosque polos **B** **C**
D et per partes orientem et occidentem. Semicirculi ferentia **A** **B** in **D**
ex utraque parte in duas aequales semis partes assignat **trās**
AC orientem et occidentem significat. Quod ut definitum in-
telligi possit, **trās** **B** globi appone pectori tuo, ita ut curam fere-
tia circuli magni in complexu brachiorum iaceat, eritque **C** in
circumferentia dextra versus et punctum occidit **A** vero versus

Similiter ~ Et puncto oriente. Adiumento hy vpta describe
 in globo circulu a puncto **C** occidente p punctu **A** oriente
 in punctu **C** redendo, q gerit vna equatoriale Est. n. ei
 directe suppositus. Hi duo circuli intersectat sese in duob.
 locis ad angulos rectos sphaerales & partitur tota terra
 in 4. or quartas, qz vna est nra habitabile, ea sz q inter
 cipitur inter semicirculu ductu a puncto **C** occidente p **B** po.
 lu aequiu in **A** punctu oriente & semicirculu & equodialis **CA**.
 Huius igr quarta arcu **CB** in 90 equas partes resolve
 ascripte numeris ut asolent de 5. in 5. crescentib. & in
C principiu sumeb. Quarta nra habitabili septem
 clima in huc fere modu inscribunt, a puncto **C** oriente
 no arcu **CB** nra versu **B** adiumento tabellae sequite it
 30g 45 m, aut it 30g si integra te delectat, & in fi
 ne minutionis fac nota, poneq. vna pede circini in
B polo arcu & aliu extende in nota iam facta & circi
 no no variato duc linea ab arcu **CB** Occidente in arcu
AB oriente, eritq. haec linea (si rite opato fueris) equi
 distas equodiali primi climate initiu indicas pterea
 supputa adiumento tabellae in memorato arcu **CB** 30g
 & minuta ad fine primi climate sz 20 30g 30m
 & in fine prime nota, a q adiumento circini ut iam me
 nuimus duc linea ab arcu in arcu & erit etia haec eq
 distas equodiali & linea ad principiu pri climate de
 scripte, fine primi climate & initiu scilicet pandes. totu
 aut spaciū his duob. lineis interceptu prio climate
 adaptat, cui titulu **PRIMU** clima p Merocem ascribe.

Haud aliter q̄ iam expositū est adiutorio tabella line
 as aliq̄ climatu ad eorū principia & fines inscribes,
 m̄tis climatu & noib. adiecte (sic ut iā dixim)

Primū clima p̄ Mercoen **Secūdu** clima p̄ Sienmem

Tertiu clima p̄ Alexandria **Quartū** clima p̄ Rho
 dū **Quintū** clima p̄ Hellespontū aut p̄ Romam

Sextū p̄ pontū Euximū **Septimū** p̄ Koristhene

Vel si auctorē m̄m seq̄ solueris, Sextū vocabis
 Diakoristhenes, & Septimū Diaripheos. Ut. hīs
 debis modo descriptis p̄feret̄ globi polos **B D** tate
 feramine ut Axis sphaera p̄hāsiue possit Cui tandem
 glob. affigat̄ eo mō ut p̄ase sit in medio sphaera m̄o
 bilis, ita ut æquatorialē in globo descriptū sit p̄ase sub
 æquatoriali ipsi sphaera & septe climata cū polo **B** respi
 ciat̄ polū **A** sphaera & **D** globi respiciat̄ **C** sphaera. Demū
 circumgyra globū donec climata sit in parte superiori
 globi in q̄ situ sp̄ manere dnt̄. Tūc p̄fectū erit op̄ sphae
 ra m̄re. De climatu n̄scriptioe habes tabella sept̄ma

Tabula initiorum & finium climatis

	̄	m̄
Initium primi Climatis	12	45
Finis primi & initium sec̄ climatis	20	30
Finis sec̄ & initium Tertij climatis	27	30
Finis tertij & initium Quart̄ climatis	33	40
Finis Quart̄ & initium Quint̄ climatis	39	0
Finis Quint̄ & initium Sexti climatis	43	30
Finis sexti & initium Septimi climatis	47	15
Finis Septimi climatis	50	30

Hæ sunt optimi auctores introductores fabricæ spheræ
 mæ, quæ translucida vocat, quas vobis facillime
 q̄ potui intellectu summi architecti conspectu colligi, q̄
 hilari forme suscipite. *ve.*

Tabula intervalloꝝ			
Climatum	ḡ	m̄	miliar. German.
Primi climatis	1	24	116
Secundi climatis	1	0	104
Tertij climatis	6	10	92
Quarti climatis	4	20	80
Quinti climatis	4	30	61
Sexti climatis	3	24	46
Septimi climatis	3	14	29

Hæc Tabella excerpta est
 ex Io. de sacro bu: capite
 de Climatibus